

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO ARGUMENTAVIMAS REMIANTIS ANKSTESNIAIS SAVO SPRENDIMAIMS (2013)

Tyrėjas: Johanas Baltrimas

Teismų sprendimų motyvavimas remiantis teismų precedentais yra vienas iš būdų pasiekti teisės taikymo vienodumą ir prognozuotumą. Precedentų naudojimas skatintinas kaip spekuliatyvaus argumentavimo, kuris nėra grindžiamas iš anksto paskelbtais oficialiais teisės šaltiniais, alternatyva. Todėl šiame darbe pateikiama Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje aptinkama teismų precedentų taikymo įvairovė, atskleidžianti plačias teismų precedentų taikymo galimybes. Šio teismo argumentavimo kultūros pažinimas naudingas besiformuojančiai nacionalinei teismo precedento doktrinai ir aktualus interpretuojant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Atrinktų pavienių teismų praktikos atvejų analizė buvo atliekama identifikuojant atskirus bruožus ir jų pagrindu konstruojant argumentavimo remiantis ankstesniais teismo sprendimais taikymo tipus. Empirinių duomenų apdorojimas buvo užbaigtas kiekvieno atvejo priskyrimu atskiram tipui. Tipai konstruojami iš dalies atsižvelgiant į moksle išskiriamus teorinius modelius, kurie glaustai aptariami prieš apibūdinant atskirus argumentavimo bruožus. Kai kur praktika idealiai nesutapo su teoriniais modeliais, tačiau praktikoje aptikti bruožai buvo pakankami išskirti savarankišką tipą, todėl buvo identifikuoti ir anksčiau moksle neaptarti argumentavimo bruožai, e. g. rėmimasis precedentu atrenkant bylai reikšmingas aplinkybes, teisiškai kvalifikuojant pavinius faktus ir preliminariniai analogijai. Identifikuoti argumentavimo bruožai išskiriami daugiausia atsižvelgiant į ankstesnio teismo sprendimo ir iš jo kylančio argumento paskirtį ir reikšmę motyvuojamojoje sprendimo dalyje bei tai, ar visos bylos aplinkybės yra gretinamos su precedentine, ar tik kai kurios. Pažymėtina, kad praktikoje gali būti ir mišrių precedento taikymo atvejų, kurie gali būti priskiriami daugiau nei vienam šiame darbe aprašytam tipui. Sudarytas bruožų ir tipų sąrašas, be abejonės, nėra baigtinis – remiantis kitais kriterijais jų gali būti išskirta ir daugiau. Aprašius EŽTT argumentavimo remiantis ankstesniais savo sprendimais bruožus, vertinamos galimybės juos perimti ir pritaikyti nacionalinėje Lietuvos teisinėje sistemoje. Tai atliekama vertinant skirtingą teisinių sistemų kontekstą ir su recepcija susijusias potencialias grėsmes teismų precedentų privalomumą pateisinančių tikslų atžvilgiu. Pastarieji tikslai surinkti iš Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijos ir teisės doktrinos: teisės prognozuotumo, teisėtų lūkesčių apsaugos, vienodos teismų praktikos, užtikrinimo, kad teismų sprendimai nebuvo šališki ar kitais atžvilgiais subjektyvūs, asmenų lygybės prieš įstatymą, teismą ir kitas valstybės institucijas ar pareigūnus užtikrinimo. Taip pat aptariama su labiau paplitusiu teismų precedentų taikymu vēlesnēse bylose susijusi teisės statiško gresmē bei iššūkis konstitucinio valdžią padalijimo ir tautos valdymo per demokratiškai išrinktus atstovus principams.